

KÖZÖSSÉGI ALAPÍTVÁNYOK MAGYARORSZÁGON

– a Ferencvárosban és azon túl

Benedek Gabriella–Kovács Edit–Scsaurszki Tamás

„Azt hiszem, a várakozást az alkotás egy bizonyos módjaként kell megtanulnunk. Gondosan el kell vetni a magot, szorgalmasan öntözni a veteményt, és biztosítani kell a növények számára az önmaguk által szükségesnek ítélt időt. [...]

Meggyőződésem, hogy ha a politikusok és az egyszerű polgárok megtanulják a szó legnemesebb értelmében vett várakozást, azt a fajtát, amely a dolgok belső rendje iránti tisztelet megnyilvánulása, azé a rendé, melyet teljes mélységében nem ismerhetünk meg soha, és megértik, hogy a világon mindennek megvan a maga ideje, s hogy amellet, amit ők akarnak a világtól és a történelemtől, ott van az is, amit a világ és a történelem akar, akkor nem olyan kilátástalan az emberiség jövője, amilyennek néha tűnik.” (Václav Havel)¹

Bevezetés

2011. december 30-án a Fővárosi Bíróság jogerősen bejegyezte a Ferencvárosi Közösségi Alapítványt. Ennek a jogi aktusnak a szimbolikus és tényleges jelentőségét kihasználva szeretnénk a Civil Szemle megtisztelő kérésének eleget téve visszatekinteni a Gyökerek és Szárnyak Civil Fejlesztő Műhely² közösségi alapítványokkal kapcsolatos hároméves munkájának néhány aspektusára.

■ KÖZÖSSÉGEK ÉS CIVIL TÁRSADALOM

Írásunkban kísérletet teszünk annak megfogalmazására, hogy miért, és miért úgy kezdtük el a munkát, ahogy elkezdtük. Továbbá, milyen tapasztalatokra tettünk szert ferencvárosi tevékenységünk során, valamint mi vezette az időközben kialakuló, a Ferencváros határain túlnyúló tevékenységünket. A felkérésnek megfelelően inkább az általunk látott összefüggésekre, az elképzelésünket alapvetően formáló körülményekre és azok hatásaira, valamint tevékenységünk jellemzőire koncentrálnak, és nem a mögöttünk lévő három év munkájának részletes leírására. Saját tevékenységünkről írva elkerülhetetlen a nagyfokú szubjektivitás. Ezt vállalva invitáljuk a téma iránt érdeklődőket olvasásra, véleménynyilvánításra.

Az elindulástól kezdve fontosnak tartottuk eredményeink, kudarcaink, tapasztalataink dokumentálását. A reflexiókat elengedhetetlennek tartottuk feladataink elvégzéséhez és munkánk fejlesztéséhez. Ezek bemutatása jó lehetőséget kínál a civil szervezetek tevékenységével kapcsolatban megmutatkozó átláthatósági és elszámoltathatósági elvárásoknak való megfelelésnek is. (Az itt leírtak egy része más módon, más kontextusban már nyilvánosságot kapott.)³

Azt is szükségesnek tartjuk leszögezni, hogy a közösségi alapítványokkal kapcsolatos akciókutatásunkra úgy tekintünk, mint a hazai civil szektorban folyó számtalan, újdonságot hordozó (fejlesztő) munka *egyikére*. Érdekessége talán abban rejlik, hogy egy olyan koncepció⁴ gyakorlati megvalósítására tett kísérlet, amelynek hasznosságát sokan megfogalmazták az elmúlt húsz évben, néhány szervezet bele is kezdett a munkába (Scsaurszki 2007b), azonban ma Magyarországon még sincs – a maga teljességében működő – közösségi alapítvány⁵. Tanulmányunkat éppen ezért, és mindenekelőtt a közösségi alapítványok gyakorlati megvalósításáról gondolkozó szakembereknek ajánljuk, és azok számára is érdekes lehet, akiket egy hosszú távú fejlesztőmunka részletei érdekelnek.

A közösségi alapítványokról általában

Az első közösségi alapítvány 1914-ben jött létre az USA-beli Clevelandben és 1979-ig csak az észak-amerikai kontinensen működött néhány száz. Azonban az elmúlt 20 évben a közösségi alapítványok számának látványos növekedésének és – földrajzi értelemben – elterjedésének lehettünk tanúi. 2000-ben már 905, 2010-ben pedig 1680 közösségi alapítvány működött a világ öt kontinensén (WINGS 2010).

A fokozott népszerűséggel párhuzamosan alakult ki a közösségi alapítványi mozgalomban az az igény, hogy minél precízebben megfogalmazzák azt, hogy mikor nevezhető egy szervezet közösségi alapítványnak. Helyspecifikus jellegéből következően nincs két egyforma közösségi alapítvány, így a különböző kontinenseken létrejött közösségi alapítványok is igen-igen eltérők. Ennek ellenére – a közösségi alapítványok közötti, határokon és kontinenseken átnyúló, egyre erősödő együttműködés egyik eredményeképpen – kikristályosodtak a közösségi alapítványok legfontosabb ismérvei.

Amikor 2009 elején elkezdünk komolyabban gondolkodni a közösségi alapítványokkal kapcsolatos munkáról, fontosnak tartottuk, hogy egy viszonylag egzakt definíció alapján dolgozzunk. Az induláshoz elfogadtuk egy korábbi publikációnkban (Scsaurszki 2007) megjelenteket, amely felhasználta a 2000-es években keletkezett nemzetközi szakirodalom egyik legtekintélyesebb képviselőjének munkáját (Sacks 2005), valamint a régióban addig megfogalmazódó tapasztalatokat⁶. Ezek alapján a közösségi alapítvány alkalmazott körülírása ekképpen alakult:

- olyan bejegyzett nonprofit szervezet, amely egy meghatározott földrajzi helyen (kerület, város, kistérség, megye stb.) élők egész közösségét szolgálja;
- vezetésében az adott közösség minden fontosabb szegmense és szereplője képviselteti magát;
- jól tájékozott a közösség helyzetét, ügyeit, problémáit és a problémák lehetséges megoldásait illetően;
- független szervezet, azaz semmilyen szervezetnek, intézménynek vagy magánszemélynek nincs rá meghatározó befolyása;
- tevékenysége három fő területet ölel fel: adománygyűjtés, adományosztás és közösségépítés;
- átlátható és elszámoltatható módon, az adott ország törvényeinek megfelelően működik. Különösen fontos, hogy a törvényi kötelezettségeken túl mindent megtegyen, hogy a közösség előtt elszámoltatható legyen.

Magunk között ezt tekintettük a közösségi alapítványok „általános koncepciójának”, amelyet – kiegészítve a helyi források kivételes hangsúlyával – közös gondolkodásunk alapján előbb a hazai viszonyokra, majd a ferencvárosi gyakorlati munka során a kerületi helyzetre adaptáltunk.

Kezdeti elképzeléseink, dilemmáink

Miért kezdtünk bele? Mindhárman a hazai civil szektorban dolgozunk évek óta, és számos olyan, a civil szervezetek finanszírozásával kapcsolatos nehézséggel találkozunk, amelyek akadályozzák munkánkat, és általában is aggasztónak tartunk. Úgy éreztük, hogy a „problémák” közül a következőkkel foglalkoznánk szívesen:

1. *A civil szervezetek túlzott függése az állami-önkormányzati pályázatokon keresztül, illetve a pályázatok nélkül elosztott támogatásoktól és megítélt szerződésektől.* Ez a helyzet nehezé teszi állami-önkormányzati prioritásokkal nem egybevágó tevékenységek finanszírozását, a civil szervezetek megfelelő „távolságtartását” az államtól, és a kelleténél kiszolgáltatottabbá teszik a szervezeteket ezeknek a forrásoknak.

2. *Az adományosztás egyoldalú „fejlődése”.* Egyre jobban hiányzik a támogató és a támogatott közötti tényleges párbeszéd, a közös érdek és cél kölcsönös elismerése, az egymástól való tanulás vágya és lehetősége. A személytelen, technikai megoldásokra és az adminisztratív ellenőrzésre koncentráló adományosztás térnyerésével csökken a civil szervezetek eredményeinek, tapasztalatainak hatékony felhasználásának lehetősége, erő-

■ KÖZÖSSÉGEK ÉS CIVIL TÁRSADALOM

sődik az adományozó és támogatott közötti bizalmatlanság amelyek pedig növelik a civil szervezetek munkájával kapcsolatos kételyeket.

3. *Az országos, központilag elosztott források erős dominanciája a helyi forrásokkal szemben.* Ez a helyzet a nagyobb, az országosan jobban ismert szervezeteknek kedvez, és hátrányt jelent a helyi szükségletekre reagáló kisebb szervezeteknek, a be nem jegyzett csoportoknak, valamint az éppen induló újszerű kezdeményezéseknek. Az utóbbiak kevésbé találnak igényeiknek megfelelő, rugalmas pénzügyi támogatást és szakmai segítséget munkájukhoz, és úgy láttuk, hogy ezzel a szektor megújulásának fontos forrásai kerülnek veszélybe. Arról nem is beszélve, hogy a döntéshozók – gyakran jelentős – fizikai távolsága a helytől, ahol az általuk támogatott tevékenység hatása jelentkezik, azt eredményezi, hogy a támogatott szervezetek sokszor a kelleténél jobban figyelnek a potenciális távoli támogatókra és az ő elvárásaira, mint a saját közösségükre (amelynek fejlesztését feladatul tűzték ki, és amely ehhez jelentős erőforrásokat is tudna biztosítani).

Alapvetésünk tehát az volt, hogy ezeknek a negatív trendeknek a kialakulásában a szektor felelőssége is azonosítható, ezért a civil szervezetek számára kedvező változtatásnak is innen kell elindulnia.

Úgy gondoltuk, hogy a hazai civil diskurzusban már többször felmerült közösségi alapítványi koncepció megfelelő választ adhat ezekre a problémákra. Ez nem teljesen előzmények nélküli, hiszen – tapasztalataink szerint – a közösségi alapítványokat meghatározó számos tevékenység (közösségi akciók felkarolása, adományozók népszerűsítése stb.) jelen van a magyarországi települések egy részén (igaz, általában ad hoc jelleggel, és nem egy szervezeten belül).

Ugyanakkor úgy láttuk, hogy a közösségi alapítványok a fenti nehézségek enyhítésénél sokkal nagyobb hasznot is hajthatnának közösségeiknek! A közép-kelet-európai régióban lévő országok közösségi alapítványairól szóló irodalmat (Milosheva–Lewenstein 2000; Forrester–Huptychova 2002) és gyakorlati tapasztalatokat értelmezve arra jutottunk, hogy a jól működő közösségi alapítványok növelték az állampolgári aktivitást. A helyi konkrét problémákat megoldó civil szervezeteknek, be nem jegyzett csoportoknak és más közösségi intézményeknek nyújtott rugalmas pénzügyi támogatással emberek ezreit motiválták a közösségük számára hasznos önkéntes munkára. Emellett fejlesztették az adományozást, a filantrópiát; növelték a társadalmi felelősségvállalást helyi szinten az adományozni akaró magánszemélyeknek és vállalatoknak nyújtott magas szintű, személyre szabott adományozó programok tervezésével és azok megvalósításával. Segítették az önkormányzat munkáját a közösséget érintő közös problémák feltárásában, az érdekelt felekkel közös megoldások kidolgozásában és megvalósításában vállalt aktív részvétellel. Valamint támogatták a helyi gazdasági és közösségfejlesztő programokat országos és nemzetközi források bevonásával, és erősítették a társadalmi kohéziót, a helyi identitást a közösségükért tenni vágyó magánszemélyekkel és szervezetekkel közösen szervezett és megvalósított programokkal. Végül, de nem utolsósorban, a közösségi alapítványok bővítették a helyi közösség nemzetközi kapcsolatait a közösségi alapítványok globális mozgalmába való bekapcsolódással. Úgy gondoltuk, hogy ilyen szervezetek Magyarországon is elkelnének!

Fontos megemlíteni, hogy az említett racionális érvek mellett egyfajta szakmai-személyes ambíció is motivált bennünket: szerettünk volna egy – legalábbis a hazai kontextusban – újszerű feladat megvalósításába kezdeni.

Miért így kezdtünk bele? Annak eldöntéséhez, hogy miként (milyen stratégiával) állunk neki munkánknak számos körülményt mérlegeltünk. Ezek közül itt most csak a három legfontosabbat említjük:

Régiós tapasztalatok értelmezése.⁷ A környező országokban (Csehországban, Lengyelországban, Romániában, Szlovákiában) jelenleg működő közel 50 közösségi alapítvány elindulása számos hasonlóságot mutat:

- a régióbeli közösségi alapítványok jelentős része közel egy időben alakult (Lengyelországban és Szlovákiában az 1990-es évek végén, Csehországban és Romániában a 2000-es évek közepén-végén), kezdeti lépéseiket együtt tették meg;
- minden országban lett egy vagy több országos szervezet, amely célul tűzte ki a közösségi alapítványok országos szintű népszerűsítését és az induló közösségi alapítványok hosszú távú támogatását pénzbeli adományokkal és szakmai segítséggel;
- a közösségi alapítványok népszerűsítése és fejlődésük segítése a C. S. Mott amerikai magánalapítvány fontos célkitűzése volt, és ezért a cseh, lengyel, szlovák és román programokat közel tíz éven keresztül országonként több százezer dollárral támogatta.⁸

Megítélésünk szerint mindezek *együtt* játszottak komoly szerepet abban, hogy a környező országokban a közösségi alapítványok gyors elterjedését és fejlődését sokan sikertörténetként tartják számon.

Saját helyzetünket összehasonlítva egy „jó időben” induló lengyel vagy szlovák közösségi alapítványéval, arra jutottunk, hogy nincs reális esélyünk arra, hogy a közeljövőben külföldi vagy hazai forrásból hosszú távú szakmai vagy pénzügyi támogatást kaphatunk csak azért, mert közösségi alapítványokkal szeretnénk foglalkozni – tehát egyedül kell nekivágnunk a feladatnak. További hátráltató tényezőnek láttuk azt, hogy – az országos szinten a koncepciót népszerűsítő szervezet hiányából következően – nekünk kell megbirkóznunk az „*ezt itt nem lehet megcsinálni*” attitűddel. Ebben viszont nem voltuk egyedül, hiszen tudomásunk volt arról, hogy Egerben is „szerveződik” egy közösségi alapítvány és az egriek számos alkalommal népszerűsítették a koncepciót városukon kívül is.⁹ További pozitívumként könyveltük el, hogy személyes és szakmai kapcsolatainknak köszönhetően nagy mértékben tudunk már építeni a környező országok közösségi alapítványainak segítségére – erre a régióban elsőként induló közösségi alapítványok értelem-szerűen nem támaszkodhattak.

Magunk elé tűzött feladataink. Civil szervezetek és szakemberek már korábban is népszerűsítették a közösségi alapítványi koncepciót Magyarországon. Tudomásunk volt arról is, hogy többen is próbáltak közösségi alapítványt létrehozni, de a kezdeti lelkesedésnek egy esetben sem lett működő közösségi alapítvány az „eredménye”. Ezek az erőfeszítések azonban nem voltak feleslegesek, mert kialakult egyfajta konszenzus, hogy a közösségi alapítványok hasznosak lehetnek Magyarországon – amennyiben azokat „meg lehet nálunk csinálni”. Ismerve a korábbi kezdeményezéseket és a népszerűsítő

■ KISEBBSÉGEK ÉS CIVIL TÁRSADALOM

erőfeszítések végeredményét (Scsaurszki 2007b), valamint saját erőforrásainkat és lehetőségeinket, reális célt akartunk kitűzni, olyat, amelyet nagy valószínűséggel el tudunk érni, és amely mások számára is hasznos eredményt hozhat.

Nagyon fontos volt számunkra, hogy a munka dandárját mi végezzük. Egyrészt azért, mert mindhárman a gyakorlati (terep)munkát szeretjük, másrészt pedig ezt láttuk a hitelességünk legfontosabb forrásának. Hiszen miképp lehattunk volna hiteles népszerűsítői és támogatói egy olyan elméleti koncepció megvalósításának, amiben nem csak nekünk nincs gyakorlati tapasztalatunk, de még senkinek sem sikerült az országban?

Milyen erőforrásokra építünk? Szerettük volna a magunk számára megfogalmazott feladatot nagyobb kompromisszumok nélkül megvalósítani. Ismervén a hazai finanszírozási források céljait és jellemzőit, kezdetben nem feltételeztük, hogy külső forrásokra is számíthatunk, hanem kizárólag a Gyökerek és Szárnyak Civil Fejlesztő Műhely belső erőforrásaira terveztünk építeni. A fenti szempontokat hosszasan elemezve a következő feladat körvonalazódott előttünk:

- Egy konkrét közösségen vizsgáljuk meg, hogy ott „elméletileg” létre lehetne-e hozni egy közösségi alapítványt – azaz megvannak-e azok a feltételek, amelyek az induláshoz elengedhetetlenek.
- A konkrét közösség Ferencváros, Budapest IX. kerülete lesz, mert ketten itt lakunk, és mert ehhez a kerülethez mindhármunknak személyes kötődése van.
- Munkánk során a lehető legnagyobb mértékben felhasználjuk a régiós tapasztalatokat, olyan formában is, hogy felkérünk két külföldi szakembert folyamatos szakmai tanácsadásra.
- Mindenekelőtt saját belső erőforrásainkra, önkéntes munkánkra, kapcsolatainkra, tapasztalatainkra építünk.
- Hosszan tartó, akár szüneteket is tartalmazó munkára készülünk, hiszen a kitűzött feladatot csak egyéb munkáink mellett, azok függvényében tudjuk végezni. Ezt figyelembe véve olyan ütemezést tervezünk, amely több helyen ad lehetőséget megállni, mérlegelni, és szükség szerint folytatni, vagy tisztességesen lezárni a munkát.

Ember tervez... változások és következményeik

Szinte a kezdetektől arra „kényszerültünk”, hogy kidolgozott elképzeléseinket folyamatosan felülvizsgáljuk és a felmerülő lehetőségekhez, a rajtunk kívül álló körülményekhez alkalmazkodva haladjunk előre a munkával. Az alábbiakban két körülményt említünk, amelyek kapcsolódtak a ferencvárosi munkánkhoz, hatással voltak rá, de a kerülettől függetlenül is értelmezhetőek.

Akkor mégis pályázunk? De hogyan? Az első dilemmával még a tényleges (gyakorlati) munka elkezdése előtt szembesültünk. Ekkor derült ki, hogy három, éppen aktuális felhívásra is pályázhatnánk úgy, hogy – sikeres pályázat esetén – terveink egy részét pénzügyi támogatással és „nagyobb kompromisszumok nélkül” tudnánk megvalósíta-

ni¹⁰. A pályázás melletti döntés egyik következménye az volt, hogy – nem bejegyzett csoport lévén – szükségünk volt egy bejegyzett civil szervezetre, amivel szorosan együttműködve beadhatjuk (és siker esetén megvalósíthatjuk) terveinket. Így kezdődött együttműködésünk a Civitalis Egyesülettel. Kezdetben jogi, pénzügyi, adminisztratív támogatásra „szerződünk”, amelyre nagy szükségünk volt ahhoz, hogy a pályázattal járó beszámolási és egyéb kötelezettségeinknek maradéktalanul eleget tudjunk tenni. Az is világossá vált, hogy saját kapacitásainkat túlértékeltük, és nagyon jól jön az egyesület által felkínált segítség a tényleges terepmunkában is. Az már csak a hab volt a tortán, hogy az egyesület közreműködésével sikerült pénzbeli hozzájárulásokat gyűjtenünk a közösségi alapítvány alaptőkéjéhez jóval annak bejegyzése előtt.

A beadott pályázatok közül kettőt támogatásra érdemesnek ítélték a kiírók, és így hároméves munkánk egy *megközelítőleg másfél éves szakaszán bizonyos tevékenységek* finanszírozása biztosított volt. Ez egyben lehetőséget adott nekünk arra is, hogy újabb tapasztalatokon keresztül „finomítsuk” véleményünket a civil szervezetek hazai finanszírozási környezetéről. Összességében úgy értékeljük, hogy a pályázatokon elnyert támogatások segítségével sikerült számos olyan tevékenységet „gyorsan” elvégeznünk (publikációk, tanulmányutak, nemzetközi konferencia), amelyek azonnal rendelkezésre álló készpénz nélkül valószínűleg sokkal hosszabb ideig tartottak volna. A gyorsaságot segítette az is, hogy a pályázatokban szereplő tiszteletdíjainknak köszönhetően egy meghatározó időszakban több időt fordíthattunk „ferencvárosi tevékenységünkre”, mintha azt csak az önkéntes munkával végeztük volna. Tudtuk, hogy az egyik támogatónknál – szinte kizárólag – a tervek pontos megvalósítása és az adminisztráció a fontos, ezért ebbe a pályázatba „problémamentes” tevékenységekre kértünk támogatást, és nagyon ügyeltünk a jelenléti ívek pontos kitöltésére (is). Szép összegű támogatást kaptunk és kevés kérdést a megvalósítás során szerzett tapasztalatainkról. Ugyanakkor szívesen gondolunk vissza a Norvég Civil Támogatási Alapot kezelő szervezetekkel való együttműködésünkre: tőlük nem csak pénzt, hanem azt a rugalmas és támogató hozzáállást is megkaptuk, amelyre minden újszerű és bizonytalan kimenetelű kezdeményezésnek szüksége van. Ezt ki is használtuk, mert számtalan váratlan fordulat következett be programunk megvalósítása során, amelyek miatt a kitűzött célt nem, de az oda vezető utat jelentősen módosítanunk kellett.

A helyzet egyre rosszabb, de talán ez is segíthet... Már a tervezés időszakában érezhető volt, hogy a civil szervezetek jelentős része (de mások is) stagnálásként vagy éppen mélyülő válságként élte meg a 2006 utáni időszakot. Sokat hallottunk egyhelyben topogásról, kedvetlenségről, a kísérletezéshez szükséges energia hiányáról. Ezt tetézte, hogy a 2008 végén kezdődő gazdasági válság és a 2010. évi parlamenti és önkormányzati választásokat követő új politikai irányvonal következményeként – tapasztalataink szerint is – egyre erősebb elbizonytalanodás is jellemezte a szektort. Éppen akkor, amikor mindinkább világosabb lett, hogy a világ nagyot változik és ez változtatásra fogja kényszeríteni a civil szervezeteket is! Nem számoltunk azzal, hogy szervezetek tömegei tapasztalják meg bevételeik jelentős csökkenését, amely egyrészt tevékenységük jelentős megkurtításához, munkatársaik elbocsátásához vezetett, másrészt elengedhetetlené

tette jövőbeli munkájuk, és az „állami” forrásokból származó bevételeik szerepének radikális átgondolását.

A szűkülő források különböző irányú hatásokat gyakoroltak munkánkra. Ferencvárosi tevékenységünk nehezebbé vált, mert a kerületi magánszemélyek és vállalatok adományozási lehetőségei is csökkentek. Inkább a már korábban is támogatott ügyeket és szervezeteket támogatták, inkább természetbeni adományt adtak mint pénzbelt, és egyáltalán – érthető okból – nem szívesen beszél(get)tek közösségi célok támogatásáról akkor, amikor erre nem volt lehetőségük. Ugyanakkor országos szinten mind többen hangoztatták, hogy át kell gondolni a szektor finanszírozását, és új megoldásokat kell találni a civil szervezetek „nem állami” forrásokból származó bevételeinek növelésére. Kezdeményezésünket többen az „új megoldások” egyikének könyvelték el, ismerőseink – informálisan – rendszeresen érdeklődtek haladásunk felől, és számos lehetőséget kaptunk elképzeléseink nyilvános bemutatására is. Talán ennél is fontosabb, hogy az idő előrehaladtával egyre több szóbeli bátorítást és konkrét segítséget kaptunk, amelyek átsegítettek bennünket a „holtponatokon”.¹¹

A ferencvárosi munka

A kerületben 2009 januárja és 2011 decembere között elvégzett munkánk két nagy, egymást átfedő szakaszra bontható. Az első időszakban, 2010 őszeig-teleig, a Gyökerek és Szárnyak Civil Fejlesztő Műhely tagjaiként dolgoztuk. Majd a 2010 őszen megalakult *Ferencvárosi Közösségi Alapítványt Szervező Csoport* tagjai lettünk. Ez a csoport vette át tőlünk – nagy örömeinkre – a kerületi munka tervezését, irányítását, végrehajtását. Az elvégzett tevékenységek listáját is ebben a felosztásban írjuk le, remélve, hogy ez segítheti a gyakorlati munka elképzelését az elindulás részletei iránt érdekelődőknek.

Az első időszak (2009–2010). A Gyökerek és Szárnyak Civil Fejlesztő Műhely tagjaiként tevékenykedtünk 2009 januárja és 2010 ősze között.

Az első időszokról reflektíven. 2010 vége alkalmas időpontnak tűnt az áttekintésre. Akkor a következőképpen fogalmaztuk meg tapasztalatainkat és értékeltük tevékenységünket, illetve annak hatásait¹²:

1. Az első két évet alapvetően sikeresnek értékeltük. 2009 elején álmodni sem mertünk arról, hogy 2011 első hónapjaiban másokkal közösen már konkrétan a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány megalapításán fogunk dolgozni. *Ez a siker teljes mértékben a Ferencvárosi Közösségi Alapítványt Szervező Csoport 12 tagja közös munkájának köszönhető!*¹³ Ebben mérföldkő volt az a döntésünk 2010 májusában, hogy a továbbiakban egy kisebb kerületi csoporttal próbálunk intenzívebben dolgozni: azokkal a személyekkel, akik – a kerülethez való komoly elkötelezettség mellett – nyitottságot mutattak a koncepció megismerésére.

A „zárt formákat” (pl. a négy szemközti vagy kiscsoportos beszélgetéseket) részesítettük előnyben a csoport tagjaival és a csoporton kívül is, szemben a széles körű tájékoztató-népszerűsítő nyitott rendezvényekkel (pl. lakossági fórumok). Arra sem törekedtünk,

hogy minél több emberrel kerüljünk kapcsolatba, mert nem akartunk olyan kapcsolatokat kezdeményezni, amelyeket adott esetben ne tudtunk volna folytatni úgy, hogy abból az általunk kezdeményezett ügy és a megkeresett személy is gazdagodjon.

Szinte minket is meglepetésként ért, hogy (már) 2010 őszére kialakult a *Ferencvárosi Közösségi Alapítványt Szervező Csoport*. A tizenkét fős Szervező Csoportban volt kerületi vállalkozó, ferencvárosi székhelyű nagyvállalat vezetője és munkatársa, művész és civil aktivista. A csoport tagjai olyan személyek, akik kilátnak/túllátnak saját miliójükből/ön, saját ügyeiket, munkájukat tágabb kontextusban helyezik, és ezáltal átfogóbb szemlélettel közelítenek a helyi közösség ügyeihez. Nem illenek rájuk az egyes szektorokkal kapcsolatosan gyakran hangoztatott sztereotípiák, és érdeklődésük és a munkában való részvételük okai is nagyon különbözők. Ami közös bennük, az a Ferencváros: szeretik a kerületet, szeretnének tenni érte, és ezt szívesen teszik olyan emberekkel közösen, akik az élet más területeiről jönnek. Az egyéni motivációkon túl a Szervező Csoport megerősítésében fontos szerepet játszottak a közös akciók, a közös tevékenységek, amelyek – a „külvilágnak” való bemutatkozás mellett – alkalmat nyújtottak a közös tervezésre és végrehajtásra, egymás „munka közbeni” megismerésére, valamint bemutatták, hogy mire vagyunk közösen képesek. Mindeközben rengeteget beszélgettünk a közösségi alapítványi koncepció ferencvárosi megvalósításáról.

Emellett hasznosak voltak a *tanulmányutak* Szlovákiába és Romániába: közelebb hozták egymáshoz az utakon részt vevő csoporttagokat, és a gyakorlatban is láthattuk a koncepció megvalósítását, amely ötleteket adott, hogy a Szervező Csoport mit és mit nem szeretne csinálni Ferencvárosban. A Szervező Csoportban rejlő tettekésség és energia, valamint a rövid idő alatt elért apróbb-nagyobb sikerek világossá tették, hogy ez a csoport lesz a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány magja.

Ebben az időszakban a megerősített munkamódszer a rendszeres találkozókat szervezése volt, amelynek során formálódtak a csoport munkájának alapvető vonásai. Ehhez elengedhetetlenek látszottak az „akciók” – azaz nem elég csak találkozz(gat)ni, beszélgetni, elméletben megfogalmazni, hogy mit akar a Szervező Csoport csinálni, hanem olyan „akciók” is kellene, amelyek lehetőséget adnak a „külvilágnak” való bemutatkozásra. Kezdetől fogva fontos volt az a bizalom, amellyel a csoport tagjai nevüket, arcukat, ismertségüket, hitelességüket, helyismeretüket, kapcsolataikat adták. Emellett meggyeztünk, hogy a közös munkát nem az egymással szembeni elvárásokra, hanem önkéntes vállalásokra építjük, a jó légkörre, a fokozatosan bensőségebbé váló kapcsolatokra.

2. Visszatekintve úgy találtuk, hogy az embereket sokkal inkább érdekelte a Ferencvárosról való beszélgetés mint a közösségi alapítványok koncepciójával való megismerkedés. Mivel mindenekelőtt a Ferencváros ragadta meg az emberek figyelmét, abból tudtunk kiindulni tehát, hogy van itt egy kerület (egy közösség) – vagy annak egy része –, amelyhez kötődnek, ahol és amiért már tettek és/vagy tennének a jövőben. A közösségi alapítványok koncepcióját – legalábbis az első beszélgetések során – nem sikerült elég érthetően elmagyaráznunk, tájékoztató brosránk is inkább szépnek, mintsem a megértést segítő írott anyagnak bizonyult. A koncepcióban főként egy nem teljesen világos

eszközt láttak a cselekedni kész kerülethez kötődő személyek, hogy tehessenek valamit – másokkal közösen – azért, amit nekik a Ferencváros jelent.

3. Számos olyan „külső” körülménnyel találkoztunk, amelyek komolyan befolyásolták munkánkat, mégpedig annak a specifikumnak köszönhetően, hogy mi hárman éppen 2009–2010 között éppen a Ferencvárosban kezdtük el aktívan vizsgálni egy közösségi alapítvány megalapításának lehetőségét. Az idő és a hely legfontosabb jellegzetességeinek a következőket tartottuk: 2010 a parlamenti és önkormányzati választások éve volt. Látva az egyre durvuló országos és helyi kampányokat, amelyek a közösségi cselekvéshez oly fontos emberi kapcsolatokat is rombolják, szinte mindenki hangsúlyozta, hogy a közösségi alapítvány számára fontos a pártpolitikától és az önkormányzattól való távolságtartás és a függetlenségének megőrzése. Ez markánsan megjelent a kialakuló Szervező Csoportban is, és talán ennek (is) köszönhető, hogy jelenleg nincs a csoportnak az önkormányzatban vagy a polgármesteri hivatalban dolgozó tagja, noha volt¹⁴, és talán hasznos volna, ha lenne. Helyi szinten érezhető (volt) egyfajta kedvetlenség, elbizonytalanodás, egyhelyben topogás, amelyet a kibontakozó gazdasági válság csak tovább fokozott. Egyfelől úgy találtuk, hogy nincs az embereknek energiája új dolgokra, mert a világ helyzete nem bátorítja őket arra, hogy kísérletezzenek. A kerületi nagyvállalatok alig-alig akartak az adományozásról beszélni, mert „nem olyan időket élünk, ahol még erre is lenne pénz”. Egy kisvállalat vezetője úgy fogalmazott, hogy számára morális konfliktust jelentene az adományozás ténye akkor, amikor a cég régi, megbecsült munkatársait bocsátja el a pénzihiány miatt. Másfelől ugyanakkor számos emberben egyfajta pozitív energia is kezdett gyűlni („Az nem igaz, hogy nem lehet itt semmit csinálni!”). Mintha a válság számukra is látható, konkrét következményei még inkább cselekvésre sarkallták volna őket. „És maguk hol voltak eddig?” – kérdezte tőlünk egy kerületi személy 2010 vége felé, miután világossá vált számára, hogy a közösségi alapítványi kezdeményezésünk komoly. Ez a kérdés rávilágított arra, hogy szinte senki nem ismert minket „civil aktivistaként” a kerületben, és mi sem ismertünk embereket a szakmánk révén és azon kívül. Ennek voltak, vannak hátrányai, hiszen szinte a semmiből kellett kapcsolatokat építenünk, ugyanakkor óriási előny is származik abból, hogy semmilyen más (kerületi) ügy nem kapcsolható hozzánk, nincs „előéletünk” a Ferencvárosban.

4. A 2009. és 2010. közötti munkánk egyik fontos eleme volt, hogy a közösségi alapítványok „általános” koncepcióját „adaptáljuk” a hazai viszonyokra. Azaz, elképzeljük, hogy a koncepció milyen helyet találhat magának a hazai társadalmi-gazdasági-civil környezetben, mely elemei lesznek itt hangsúlyosa(bba)k mint külföldön, és melyek szorulanak háttérbe: milyen új elemekkel bővíthető az „általános” koncepció azért, hogy társadalmilag hasznos szerepet játszhasson egy közösségi alapítvány Magyarországon. Eredeti elképzeléseinket több újságcikkben publikáltuk (Benedek–Kovács–Scsaurszki 2009b, 2009c, 2010b). Ezek azonban – a Ferencvárosban folytatott gyakorlati munkánk és Szervező Csoportban formálódó elképzelések következtében – a helyi viszonyokra és lehetőségekre vonatkoztatva megváltoztak, illetve finomodtak, a következőképpen:

- Véleményünk szerint a közösségi alapítvány koncepciója a részvétel szemszögéből is fölfogható. A közösségi alapítvány feladata, hogy a közösség minden tette kész tag-

jának lehetőséget nyújtson a közösségéért való cselekvésre úgy, ahogy az adott tag-nak a legmegfelelőbb: kis vagy nagy adományok nyújtójaként, önkéntesként, szerve-zőként, avagy éppen a közösségi alapítvány által támogatott tevékenységek (progra-mok) kiötlőjeként, megvalósítójaként, továbbvivőjeként, résztvevőjeként.

- Megerősödött bennünk az a kezdeti feltevés, hogy lehetséges a közösségi alapítványt „középre” pozicionálni, azaz egy olyan szervezetként kezelni, amelynek keretei között mindenki (leegyszerűsítve: mindhárom szektor képviselője) egyforma magabiztossá-gal tevékenykedhet, ahol mindenki egyformán otthon érezheti magát.
- A Szervező Csoport tagjai elkötelezték, hogy a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány a helyi kötődés, az adományozás és a közösségi részvétel kapcsán is a személyes, érték-alapú motivációkra épít. Ezek túlmutatnak a racionális megfontolásokon, a kölcsönös előnyök keresésén, a nyertes-nyertes (*win-win*) helyzetekre való törekvés hangsúlyo-zásán. E megközelítés különlegessé teheti a mi közösségi alapítványunkat, de a kifeje-zésére meg kell találnunk a megfelelő nyelvet és formákat.

5. Hármunk munkájának legfontosabb jellemzőit és azok hatásait a következőképpen láttuk. 2009 elején olyan munkatervet készítettünk, aminek időben és tartalom-ban is több kimenete látszott. Fontosak voltak számunkra a munka során a *megállók*, amelyeket önmagunknak hagytunk, hogy – szükség esetén – a tervet és a módszereket módosít-suk, pontosítsuk, vagy éppen a munkánkat tisztességesen befejezzük. A terv mindvégig jónak tűnt, de nem ragaszkodtunk a „precíz” végrehajtásához, ahhoz, hogy minden lé-pést pont úgy, és abban a sorrendben hajtsunk végre, ahogy azokat elterveztük. Inkább a célokat tartottuk szem előtt, és a kialakuló helyzetet, a jelentkező kihívásokat igyekeztünk értelmezni, és szakszerű válaszokat adni rájuk. Mindvégig nagyon fontos volt számunkra, hogy nem ígértük meg senkinek, se magunknak, se támogatóknak, se érdeklődőnek, hogy mindenképp lesz egy közösségi alapítvány a Ferencvárosban – ez pedig szabadsá-got és függetlenséget adott. Hittünk abban, hogy a közösségi alapítvány egy megvalósít-ható és hasznos koncepció, mert ismertünk és láttunk is rá példákat. A kérdés az volt, hogy „itt és most” meg lehet-e csinálni? Ez a közel másfél éves munka után arra válto-zott, hogy: „Igen, és hogyan?”, és ezen túl pedig a „Hogyan tovább?” lett a főkérdésünk.

Hasznosak voltak számunkra a felkészülés „hosszú hónapjai” – 2009 elejétől szept-emberig –, amelyek rengeteg beszélgetéssel, hangos gondolkodással, álmodozással, ku-tatással, felderítő munkával teltek el. Ez alatt az időszak alatt hárman még jobban megis-merkedtünk egymással szakmailag és magánemberként is. A felkészülés után közel 50 ferencvárosi személyt kérdeztünk meg személyesen a közösségi alapítványok koncepció-járól és a kerülethez való *érzelmi* kötődéséről. Annak ellenére, hogy egy szép külalakú és egyszerű nyelvezetű brosúra segítségével mutattuk be a közösségi alapítványok koncepció-ját, beszélgetőtársaink sokkal szívesebben beszéltek a kerületről és kötődéseikről. Ez kezdetben némi csalódást okozott nekünk, de végül ez lett az a téma, ami mentén el tudtuk indítani munkánkat.

Fontos volt, hogy a kialakuló Ferencvárosi Közösségi Alapítványt Szervező Csoport munkájában olyan csoporttagokként próbáltunk részt venni, akik hajlandóak voltak akár vezető szerepet is vállalni, mivel – kezdetben – többet tudtunk a közösségi alapítványok-

ról, mert több időt tudtunk szentelni a munkának stb.; de nem akartuk egyedül meghatározni azt, hogy mivel és hogyan foglalkozzon a csoport a kitűzött cél elérése érdekében. Ezzel párhuzamosan – a Szervező Csoport tudtával, de a csoport keretein kívül – folytattuk azt a szakmai munkát, amelynek a közösségi alapítványok koncepciójának kerületen belüli és kívüli népszerűsítése volt a célja. Ettől a ponttól kezdve tehát két különböző, de egymást kiegészítő szerepben dolgoztunk.

Az egész munka folyamán nagyon sokat kaptunk a külföldi szakértőinkkel történt rendszeres találkozóktól. A három-négy havonta megtartott személyes találkozóinkon Alina Porumb és Boris Strečanský¹⁵ – széles körű tapasztalatainknak köszönhetően – segítettek számos fontos kérdés több szempontú megvitatásában (mint például a saját szerepeink tisztázásában a munka különböző fázisaiban, vagy éppen a különböző választási lehetőségek mérlegelésében egy-egy konkrét szituációban).¹⁶

Számtalan dilemmával is szembesültünk munkánk során. Az egyik legfontosabb ezek közül a munka beláthatatlan hossza: néha úgy éreztük, hogy egy soha be nem fejeződő történetbe kerültünk, amelyből nem lesz könnyű felelősen távozni, amikor eljön ennek az ideje. Még sohasem dolgoztunk együtt olyan projekten, amelyben két év alatt „csak” az alapokat sikerült lerakni, és el sem tudtuk képzelni, hogy hol és mikor lesz annak számunkra vége. Úgy éltük meg az elmúlt két évet, hogy sikerült olyan célt kitűznünk magunk elé, amelyet kezdettől fogva fontosnak, hasznosnak és vállalhatónak éreztünk, és aminek elérése folyamatos szakmai kihívást jelentett számunkra. Ehhez olyan munkamódszereket választottunk, amelyek szimpatikusak voltak nekünk, megfelelő alkalmazásuk szakmai kihívást és fejlődési lehetőséget adott nekünk. Egyik hónapról a másikra egy olyan munkában „találtuk magunkat”, amely sok szempontból ideálisnak tűnt: hosszú távú, komplex, alkotó (valamit létrehozni, ami még nincs), szinte teljesen nyitott (a folyamat „organikusságának” fenntartása fontosabb volt az – egyébként csak nagy vonalokban meghatározott – cél elérésénél), izgalmas (rengeteg kihívást rejtő), konkrét (adott helyhez, időhöz, viszonyokhoz stb. köthető), örömteli (sokat neveltünk), végül, de nem utolsósorban amiatt, hogy a munkát nem egyedül, hanem közösen végeztük – először hárman, majd még többen. Sajnos kevés ilyen típusú feladattal találoztunk!

Külső értékelés az első szakaszban. Saját reflexióinkat ki akartuk egészíteni egy külső szempontból – tehát a munkánkban nem részt vevő személy által – elvégzett értékeléssel is, mert úgy gondoltuk, hogy a kettő együtt ad megfelelő alapot a következő szakasz tervezéséhez. A külső értékelés elvégzésére, egy zártkörű pályázat után, a Tanácsadók a Fenntartható Fejlődésért Egyesület két munkatársát, Horváth Kingát és Farkas Istvánt kértük fel 2010 decemberében. Feladatként azt határoztuk meg, hogy segítsék átgondolni, „miképp folytassuk a munkát ahhoz, hogy legyen Ferencvárosban közösségi alapítvány”. Elsősorban tehát, nem az érdekelt minket, hogy mit és hogyan (milyen „minőségben”) valósítottunk meg, hanem az, hogy az elvégzett munkából, az elért eredményekből és elszenvedett kudarcokból, valamint az adott helyzetből mi következik az előttünk álló hónapokra nézve. Az értékelőktől azt vártuk, hogy támpontokat, újabb gondolatokat, új szempontokat kapjunk a tervezésünkhöz. A munka elvégzéséhez az értékelők rendelkezésére bocsátottunk minden nyilvános és belső anyagunkat, beadott pályáza-

tainkat és a pályázatok megvalósításáról írt jelentéseket, valamint arra kértük őket, hogy kérjék ki a Szervező Csoport néhány tagjának, valamint külföldi segítőink véleményét is. Végül, de nem utolsósorban azt kértük az értékelőktől, hogy a bennük megfogalmazódó gondolatokról többször és alaposan beszélgethessünk.

Az értékelés eredményeképpen megerősödött az a véleményünk, hogy a ferencvárosi munkánk alapvetően eredményes volt, és a kialakuló Szervező Csoport kitűnő magja lesz a Ferencvárosi Közösségi Alapítványnak. Az értékelők, elvárásunknak megfelelően, számos olyan kérdést tettek föl a leendő közösségi alapítvány kuratóriumával, finanszírozásával, kerületi pozicionálásával, illetve a benne elfoglalt saját szerepünkkel kapcsolatban, amelyek átgondolásával sokat segítettek nekünk abban, hogy hasznos tagjai legyünk a formálódó szervezetnek. Az is megfogalmazódott, hogy ferencvárosi tapasztalataink hasznosak lehetnek a közösségi alapítványok gyakorlati megvalósítása iránt érdeklődők hazai szakembereknek, de ezen a téren akkor lehetünk aktívabbak, amikor már létrejött a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány.

1. táblázat. A ferencvárosi munka első szakaszának tevékenységei és eredményei

Tevékenység	Eredmény
Gondolkodtunk és ötleteltünk a közösségi alapítványok hazai szerepéről.	Kialakítottuk elképzeléseinket a ferencvárosi munkáról és pályáztunk
Tájékoztató brosúrát írtunk és eljuttattunk őket 200 ferencvárosi személyhez és intézményhez.	Tanulmány „Helyben – Közösen. A közösségi alapítványok” címmel (2009)
Közel 50 személyes interjút készítettünk.	Információk és adatok Ferencvárosról, a kerülethez való (érzelmi) kötődésről, valamint a közösségi alapítványi koncepcióval kapcsolatos véleményekről
Az interjúkat írott formában foglaltuk össze és terjesztettük a kerületben.	Tanulmány „Közösségi Alapítvány a Ferencvárosban? Összegző gondolatok a kerületről és egy kerületi közösségi alapítvány létrehozásának lehetőségéről” címmel (2010)
Három kerületi találkozót (Ferencváros, 2010 tavasz-nyár) és két külföldi tanulmányutat (Pozsony, 2010 tavasz, Székelyudvarhely, 2010 őszi) szerveztünk a kerületi cselekvés és a közösségi alapítványok iránt legaktívabban érdeklődő személyeknek	A három találkozóra ugyanazt a 10 embert hívtuk meg, akik a személyes és brosúrás megkeresésben a legérdeklődőbbnek mutatkoztak. Később ez a csapat 14 főre növekedett további ajánlások és érdeklődések alapján. Pozsonyba 5, Erdélybe 3 személy utazott
Értékeljük munkánkat. Saját magunk által elvégzett reflexió mellett külső személyeket kértünk fel munkánk áttekintésére	Az értékelő munka eredményei – saját reflexiók, felismerések és az összefoglaló tanulmány – megosztottuk a magát addigra már „Ferencvárosi Közösségi Alapítványt Szervező Csoport” tagjaival és ezzel fel is számoltuk külső fejlesztői tevékenységünket és mint csoporttagok dolgoztunk tovább, elhagyva a külön megbeszéléseket és a párhuzamos haladási terveket

A második időszak (2010–2011). A Ferencvárosi Közösségi Alapítványt Szervező Csoport 2010 őszi alakult meg, amelynek mi is tagjai lettünk. Megfontolva annak előnyeit és hátrányait, hogy egy (kis) csoport leszünk a (nagyobb) csoportban, úgy döntöttünk, hogy már nem Gyökerek és Szárnyak Műhelyként, nem fejlesztőként, hanem kerületi lakosokként és a munkában elkötelezett magánszemélyekként veszünk részt a Szervező Csoportban. Ez számunkra azt jelentette, hogy egyénenként döntünk arról, ki, mi-

■ KISEBBSÉGEK ÉS CIVIL TÁRSADALOM

lyen szerepben, milyen mértékben, milyen intenzitással és miféle módon vesz részt a Szervező Csoport további munkájában. Ez azt is jelentette, hogy többé nem egyeztetünk külön, és előzetesen nem alakítottunk ki közös „fejlesztői” álláspontot az aktuális kérdésekben. Az eredeti szerepből megmaradt a szakmai kíváncsiság az eredeti kutatási kérdés iránt – „Lehet-e itt és most közösségi alapítványt létrehozni, és ha igen, hogyan?” –, valamint a csoport iránt érzett felelősség, amelynek valaha a kezdeményezői voltunk.

2. táblázat. A ferencvárosi munka második szakaszának tevékenységei és eredményei

Tevékenység	Eredmény
KÖZÖSSÉGI ALAPÍTVÁNYOK. ITT ÉS MOST nemzetközi konferencia a közösségi alapítványok eszméjéről és széles körű gyakorlatáról. 2010. november 18–19. Budapesti Goethe Intézet	A résztvevők megismerkedtek a külföldi közösségi alapítványok munkájával, kerületi adományozókkal, a kerületben elvégzett munkával és a Szervező Csoport terveivel
Bemutakozás a kerületben I.	A Szervező Csoport megszervezte a kerületi adományozást népszerűsítő hagyományteremtőnek szánt programját <i>Ferencvárosi „Aput a Kapuba” Kupa</i> néven. A kupát a kerülethez kötődő vállalkozók, kulturális intézmények és magánszemélyek közel 600 ezer forint készpénzzel és rengeteg természetbeni adománnyal támogatták ¹⁸
Bemutakozás a kerületben II.	Elkészült a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány portfóliója, amely az alapítvány hosszú távú terveit és tervezett tevékenységét, valamint kurátorait mutatja be
Stratégiaalkotás	A Szervező Csoport egész napos stratégiaalkotó találkozót tartott 2011. júliusában. Ez volt az első olyan alkalom, amikor a tagok reggeltől estig az alapítvány stratégiai fontosságú ügyeiről tárgyaltak, hosszú távú feladatokat határoztak meg és a kialakulóban lévő szervezeti kultúráról beszélgettek
Adománygyűjtés tervezése	A Szervező Csoport két adománygyűjtő programot alakított ki. Az „FKA 100 barátja” elsősorban olyan magánszemélyeknek szól, akik havi rendszeres támogatással kívánják támogatni az alapítvány indulását és működését. Az „Igyon egy szódát a Ferencvárosért!” nevű program a kerületi vendéglátó ipari egységekkel való együttműködésen keresztül biztosít bevételt az alapítványnak
Beszámoló a 2011. évi tevékenységről	A Szervező Csoport évzáró összejövetelt szervezett, ahol szóban számolt be 2011. évi tevékenységéről és 2012-es terveiről az év során a csoport és annak munkája iránt érdeklődőknek, partnereknek, barátoknak és támogatóknak. A találkozó a kerületi Téglá Múzeumban került megrendezésre közel 30 fő részvételével
Bejegyzés	2011. második felében elkészült a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány alapító okirata, és 2011. decemberében, második próbálkozásra, a bíróság jogerősen bejegyezte a Ferencvárosi Közösségi Alapítványt

A 2. táblázatban vázlatosan bemutatjuk azokat a tevékenységeket és eredményeket, amelyek a *Szervező Csoport rengeteg önkéntes munkával, kéthetenkénti személyes találkozókat tartva, az adott feladatokra szerveződő munkacsoportok által megvalósított, elért. Mindeköz-*

ben a csoport tagjai természetes módon váltak 2011. december 30-án bejegyzett Ferencvárosi Közösségi Alapítvány kurátoraivá és tiszteletbeli kurátoraivá. Ez a kör tekinthető jelenleg is a közösségi alapítvány stratégiaalkotójának, mozzgatórugójának és legbecsesebb erőforrásának¹⁷.

Mivel 2010 őszétől kezdve egy új, önálló aktor – a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány „alapító” kuratóriuma – irányította a ferencvárosi munkát, ezért a második időszakról nem a Gyökerek és Szárnyakat, hanem a Ferencvárosi Közösségi Alapítványt illeti meg a történet elmondásának a joga és lehetősége.

A Ferencvároson túli munka

Kezdetektől fontos dilemmaként, visszatérő kérdésként volt jelen terveink alakításában, hogy erősen véges erőforrásainkból mennyit fordítsunk a kerületen kívüli munkára, és ennek mi legyen a célja. A korábban leírtak miatt egyértelműen elhatároztuk, hogy tevékenységünket alapvetően a Ferencvárosra összpontosítjuk. Ugyanakkor – figyelembe véve a régiós tapasztalatokat – úgy gondoltuk, hogy a mi kerületi munkánkat is jelentősen megkönnyítené, ha lennének társaink, lenne több, egyszerre induló közösségi alapítvány Magyarországon. Hiszen lenne kivel megbeszélni a felmerülő kihívásokat, eredményeket, lenne kihez fordulnunk morális és szakmai támogatásért. Arról nem is beszélve, hogy világos volt számunkra: egy közösségi alapítvány „nem csinál nyarat”, azaz nem fog országos szinten érezhető eredményt elérni azoknak a problémáknak a megoldásában, amelyekkel foglalkozni akartunk. Ahogy haladtunk előre kerületi munkánkkal, kiderült, hogy néhány általunk nagyra becsült civil szervezeti vezetőt is érdekel a közösségi alapítványi koncepció, és komolyan foglalkoztatja őket az a gondolat, hogy saját közösségükben elindítsanak egyet, és ehhez alaposan megismernék kerületi munkánkat.

A terv. A kerületi és a kerületen túli munka néha ellentétes, néha egy irányba mutató szempontjait végül a következő célokkal és tevékenységekkel sikerült egy számunkra koherensnek tűnő projektbe „gyúrunk”:

- *reflexió a kerületi munkára:* egy „külső” értékelőt felkérünk, hogy tekintse át ferencvárosi munkánkat, miközben, ettől függetlenül, magunk is végzünk egy „belső” értékelést, amelynek keretében azokra a kérdésekre is választ keresünk, amelyeket a partnereink fogalmaznak meg;
- *tapasztalatátadás:* minden nyilvános és nem nyilvános dokumentumunkat partnereink rendelkezésére bocsátunk és személyes találkozókot tartunk;
- *támogatás az induláshoz:* segítséget nyújtunk ahhoz, hogy partnereink saját közösségüket egy közösségi alapítvány szempontjából lássák és ennek megfelelően tervezhessék meg első lépéseiket;
- *népszerűsítés:* olyan, az interneten keresztül elérhető programot dolgozunk ki, amelynek segítségével bárki megismerkedhet a közösségi alapítványokkal.

A projekt legfontosabb alapvetése a kölcsönösség volt: partnereink szakmai tudását hívjuk segítségül saját reflexiónk elvégzéséhez (amelyet elengedhetetlennek tartottunk a kerületi munka fejlesztéséhez), mi pedig részletesen elmondjuk nekik tapasztalatainkat és

segítünk nekik az első lépések megtervezésében. Ezért olyan partnereket¹⁹ választottunk, akikről tudtuk, hogy fontos és magas szakmai színvonalú munkát végeznek (tehát komoly segítségre számíthatunk tőlük a saját munkánkhoz és szakmailag jól felkészültek egy közösségi alapítvány elindításának „nehéz” feladatára), valamint korábbi kapcsolatainknak köszönhetően megvolt a kölcsönös bizalom ahhoz, hogy őszintén és minden részletre kiterjedően tudjunk beszélgetni a közösségi alapítványok indulásával kapcsolatos kérdésekről.

Megvalósítás, eredmények, tapasztalatok. A Nemzeti Civil Alapprogram támogatásának köszönhetően tervünket 2010. vége és 2011. közepe között valósítottuk meg, azzal a – számunkra jelentős és fájdalmas – különbséggel, hogy partnereink első lépéseinek segítésére nem kaptunk támogatást. E program keretében készült el ferencvárosi munkánk külső és belső értékelése (amelyről bővebben az előző fejezetben írtunk), valamint megszerveztünk két személyes találkozót partnereinkkel, amelyeken részletesen átbeszéltük tapasztalatainkat és közösen gondolkodtunk az őket érdeklő kérdésekről, témákról.

A partnerekkel végzett munkától függetlenül elkészítettük László és Aranka nevű internetes programunkat²⁰, amely népszerűsíti a közösségi alapítványokat és megszólítja a közösségi alapítványok létrehozása iránt érdeklődőket. A névben szereplő két kitalált személy – akiket Simonyi Cecília formázott meg – egymástól eltérő módon végzi munkáját. *László kérdéseket tesz föl*, amelyekre válaszolva ki-ki képet kaphat arról, hogy őt személyesen mi segíti vagy hátráltatja egy közösségi alapítvány jövőbeli kezdeményezőjeként. A válaszok alapján László javaslatokat tesz a következő lépésekre. *Aranka azokhoz szól, akik másokkal együtt cselekednének*: ötleteket és gyakorlati segítséget nyújt egy adott közösségben elképzelt közösségi alapítvány hasznosságáról és megvalósíthatóságáról szóló beszélgetés előkészületeihez és levezetéséhez.

Az NCA által támogatott programunkon kívül körülbelül fél tucat egyéb, kerületen kívüli rendezvényre (szakmai beszélgetésre, konferenciára stb.) hívtak meg bennünket, hogy beszéljünk a közösségi alapítványokról és ismertessük ferencvárosi munkánkat.

Szerény volumenű, Ferencvároson kívüli munkánk eredménye, hogy a vártnál is hasznosabb segítséget kaptunk partnereinktől saját (ferencvárosi) munkánk értékeléséhez és továbbgondolásához. Ez megerősített minket abban a hitben, hogy ha több közösségi alapítvány lenne, akkor nagyon jól tudnák segíteni egymás fejlődését. Ezzel együtt a partnerszervezetekkel való együttműködés világított rá arra is, hogy tapasztalataink átadásának legjobb módja az elmélyült, bizalommal teli légkörben, kis létszámú csoportban lefolytatott hosszabb beszélgetés. A konferenciákon való félórás prezentációk, a nagycsoportos beszélgetések maximum a tájékoztatásra, két-három kérdés viszonylag sematikus megválaszolására alkalmasak. Partnereink, szóbeli visszajelzésük alapján, elmélyítették elméleti és gyakorlati ismereteiket, megerősödtek abban a hitben, hogy érdemes a közösségi alapítványokkal foglalkozni a mai viszonyok között, és ezért közösségeikben azóta is „felszínen tartják” a közösségi alapítvány gondolatát. El kell elismernünk azonban, hogy a szélesebb (civil) közönség érdeklődésének felkeltése érdekében végzett tevékenységünk nem váltotta be reményeinket: tudomásunk szerint nem sikerült senkinek olyan mérték-

ben felcsigázni az érdeklődését, hogy azt tett kövesse. Internetes programunkat megpróbáltuk a lehetőségeinkhez mérten széles körben propagálni, az oldal látogatottsága mégis nagyon alacsony.

Összegzés – Itt és Most

Írásunkban két, számunkra egyformán fontos és egymással összefüggő téma, a közösségi alapítványok „meghonosításával” kapcsolatos tevékenységünk és az erre irányuló hosszú távú fejlesztő munka néhány részletét mutattuk be.

Cikkünk végén kizárólag a közösségi alapítványokkal kapcsolatos gondolatainkat összegezzük. Az elmúlt három évben gyakran felvetettük azt, hogy változott-e valami a közösségi alapítványok hazai megítélését és helyzetét tekintve, és ha igen, akkor mi. Úgy érezzük, hogy a legfontosabb változás az, hogy bizton kijelenthetjük: igen, megvalósítható a közösségi alapítványi koncepció Magyarországon! Sőt, gyakorlati tapasztalataink és a munkánkról kapott visszajelzések még jobban megerősítettek minket abban a meggyőződésben, hogy a közösségi alapítványok hasznos aktorai lehetnek közösségeinknek, és ezért jó lenne, ha számos ilyen szervezet működne Magyarországon. A 2009 eleje óta szerzett tapasztalatok alapján lassan felsejlenek a közösségi alapítványok hazai megvalósításának a kelet-közép-európai régióban a többitől eltérő, egyedi jellemzői:

- szükségesnek látszik hosszú távú, többéves „szervezési-szerveződési” időszakra készülni;
- a szervezők elsősorban a közösség belső erőforrásaira, különösen a rengeteg önkéntes munkára építhetnek, ill. a helyhez való személyes kötődésekre;
- a szervezéshez, induláshoz hazai támogatótól nem számíthatnak hosszú távú pénzügyi támogatásra, csak véletlenszerűen segíthet egy-egy témába illő pályázati támogatás;
- a kezdeményezők ugyanakkor bizton számolhatnak számos hazai civil szakember önzetlen támogatására, valamint a környező országokban működő közösségi alapítványok nagyvonalú és magas szakmai színvonalú segítségére.

Itt tartunk most. Munkánk folytatásához igencsak hasznos lenne megtudnunk, hogy mit gondolnak a közösségi alapítványok magyarországi (ferencvárosi és azon túli) helyzetéről a téma iránt érdeklődők (kérjük, írják meg nekünk a gyokerekekszarnyak@rootsandwings.eu e-mail címre).

Irodalom

Benedek Gabriella–Kovács Edit–Scsaurszki Tamás (2009a): Helyben – Közösen. A közösségi alapítványok. Budapest, Civitalis Egyesület. Elektronikus formában elérhető <http://www.civitalis.eoldal.hu/cikkek/cekla.html> (letöltve: 2012. április 20.)

- Benedek Gabriella–Kovács Edit–Scsaurszki Tamás (2009b): *Túl a pénzekben 1. A közösségi alapítványok: szükségesség és alaptervekenységek*. Baranyai Civil Korzó, 5, 7, 4–5.
- Benedek Gabriella–Kovács Edit–Scsaurszki Tamás (2009c): *Túl a pénzekben 2. Helyi fejlesztést helyi forrásokból!* Baranyai Civil Korzó, 5, 9, 4–5.
- Benedek Gabriella–Kovács Edit–Scsaurszki Tamás (2009d): *Túl a pénzekben 3. A közösségi alapítvány mozgalom: támogatók és önkéntesek*. Baranyai Civil Korzó, 5, 10, 4–6.
- Benedek Gabriella–Kovács Edit–Scsaurszki Tamás (2009e): *Összjáték a közösségi kezdeményezések helyi támogatásáért. Helyi forrásokból helyi ügyeket támogatni*. Parola, 20., 3., 5–8.
- Benedek Gabriella–Kovács Edit–Scsaurszki Tamás (2010a): *Közösségi Alapítvány Ferencvárosban? Összegző gondolatok a kerületről és egy kerületi közösségi alapítvány létrehozásának lehetőségéről*. Elektronikus formában elérhető: <http://www.civitalis.eoldal.hu/cikkek/cekla.html> (letöltve: 2012. április 20.)
- Benedek Gabriella–Kovács Edit–Scsaurszki Tamás (2010b): *Mit érdemes tudni a hazai civil szakembereknek a közösségi alapítványokról?* ProHáló Érték, 4., 1, 13–15.
- Benedek Gabriella–Kovács Edit–Scsaurszki Tamás (2011): *Közösségi alapítványok Magyarországon – Ferencvárosi tapasztalatok I. Itt és Most*. Elektronikus formában elérhető: <http://www.civitalis.eoldal.hu/cikkek/kozossegi.html> (letöltve: 2012. április 20.)
- Forrester, Christine–Huptychova, Alena (2002): *Community Philanthropy Programme – Slovakia – Community Foundation Evaluation 2002*. Ekopolis Foundation and Center for Philanthropy, 2002.
- WINGS (2010): *Global Status Report on community foundations (2010)*. Worldwide Initiatives for Grantmaker Support. http://www.wings-community-foundation-report.com/gsr_2010/gsr_about/2010_summary.cfm (letöltve: 2012. április 20.)
- Milosheva, Marianna–Lewenstein, Barbara (2000): *Okresowa ocena realizacji strategii na lata 1998–2001 Akademii Rozwoju Filantropii w Polsce*. Akademii Rozwoju Filantropii w Polsce, 2000.
- Reynolds, Dorothy (2008): *The Balancing Act I-II-III*. C. S. Mott Foundation. <http://www.mott.org/~-/media/pdfs/Publications/ProgramRelated/BA2008.ashx> (letöltve: 2012. április 20.)
- Sacks, Eleanor W. (2005): *Community Foundation Global Status Report*. Worldwide Initiatives for Grantmaker Support. http://www.wings-community-foundationreport.com/gsr_2010/assets/images/pdf/2005_WINGS_Community_Foundation_Global_Status_Report.pdf (letöltve 2012. április 20.)
- Scsaurszki Tamás (2007a): *Közösségi Alapítványok I*. Civil Szemle, 4., 1, 123–136.
- Scsaurszki Tamás (2007b): *Közösségi Alapítványok II*. Civil Szemle, 4., 2, 143–152.

Jegyzetek

- 1 Részlet a Godot sose jön meg c. beszédből, ami a Francia Társadalom- és Politikatudományi Akadémián hangzott el 1992. október 27-én. Fordította: Mészáros Tünde. In: Václav Havel: *A szabadság ígérete*. Kalligram Kiadó. Pozsony, 2012. Ezzel, a módszerünket szépen megfogalmazó idézettel szeretnénk tisztelegni a nemrégiben elhunyt nagy cseh drámaíró és államférfi emléke előtt.
- 2 A szerzők tagjai a Gyökerek és Szárnyak Civil Fejlesztő Műhelynek, ami egy be nem jegyzett szervezet, s amely e munka kezdeményezője volt. A műhelyhez korábban csatlakozott még Simonyi Cecília is, aki konkrét feladatokba kapcsolódva vett részt a munkában.
- 3 Az említett dokumentumok a Civitalis Egyesület honlapján (<http://www.civitalis.eoldal.hu/cikkek/kozossegi.html>) érhetők el.
- 4 Írásunkban a koncepció szót következtesen a közösségi alapítványok gyakorlati működését meghatározó elvi, elméleti alapvetések összességéként használjuk.
- 5 Természetesen vannak olyan szervezetek a mai Magyarországon, amelyek a közösségi alapítványok számos jellegzetességeit bírják, s kitűnő munkát végeznek. Ilyen például a Szegedért Alapítvány (<http://www.szegedertalapitvany.hu>).
- 6 Elsősorban a Szlovák Közösségi Alapítványok Egyesületének (www.asociaciakns.sk) és az Akadémia a Filantropia Fejlesztésért Lengyelországban (www.filantropia.org.pl) dokumentumainak felhasználásával született meg a definíciónk.

- 7 A környező országokban működő közösségi alapítványok indulásáról és fejlődéséről lásd még Scaurszki (2007a).
- 8 A közösségi alapítványok fejlődését segítő amerikai támogatáshoz, Lengyelországban és Szlovákiába szinte azonnal, Csehországban és Romániában egy kicsit később, országos támogatók is kapcsolódtak. Például Lengyelországban a Stefan Batory Alapítvány és a Lengyel–Amerikai Szabadság Alapítvány, Csehországban a VIA Alapítvány, Szlovákiában a Nyílt Társadalom Alapítvány és az Orange Alapítvány, Romániában pedig a Román–Amerikai Alapítvány.
- 9 Az azóta eltelt évek erőfeszítéseinek köszönhetően az egri Életminőségért Alapítvány (www.eletminosegert.hu) meg is kezdte munkáját.
- 10 Tervező munkánk egy kis szeletét támogatta a Szociális és Munkaügyi Minisztérium Közösségi Kezdeményezéseket Támogató Szakmai Hálózata. A támogatás feltételei annyira rugalmasak voltak, hogy még a Gyökerek és Szárnyak bejegyzésére sem volt szükség. Köszönjük!
- 11 Dr. Bíró Endre, Husszler József, Keresztesi Judit, Nagy Renáta, dr. Orosz Ágnes, Péterfi Ferenc, Sebestény Katalin és dr. Tarnai György támogatását, bátorítását ezúton is köszönjük!
- 12 Az itt következő rész a Benedek–Kovács–Scaurszki (2011): Közösségi alapítványok Magyarországon – Ferencvárosi tapasztalatok I. Itt és Most c. írásban megjelentek átszerkesztett változata.
- 13 A Szervező Csoport tagjai: Barna Erika–Kék Pont Alapítvány, Benedek Gabriella, Kovács Edit és Scaurszki Tamás – Gyökerek és Szárnyak Civil Fejlesztő Műhely, Jordán Péter – SEM IX. Zrt., Kucsera Zoltán – Veranda Grill & Wine, Mikluscsák Alíz – Nyitott Udvar, Nándori László – Nándori Cukrászda, Répási József – Ubichem Kutató Kft., Szűcs Attila – Ferencvárosi Európai Integrációs és Vállalkozásfejlesztési Egyesület, Velencei Ágnes – Íríz Családi Kör, Virágh Orsolya – Zwack Unicum Nyrt.
- 14 A csoport önkormányzati szektorból érkező egy aktív és egy támogató tagja munkahelyét váltott, s ezért 2010. nyara után már nem dolgoztak velünk.
- 15 Alina Porumb a kolozsvári székhelyű Association for Community Relations (www.arcomania.ro) munkatársa. 2004 óta vezeti a közösségi alapítványokat népszerűsítő és fejlődésüket támogató programot Romániában. Boris Strečanský a szlovákiai Centre for Philanthropy (www.cpf.sk) vezetője. Az 1990-es évek közepe óta foglalkozik a közösségi alapítványok szlovákiai és kelet-európai fejlesztésével.
- 16 Rajtuk kívül a következő külföldi személyek segítettek munkánkat: Beáta Hirt, L'ubica Lachká Szlovákiából, valamint Paweł Łukasiak Lengyelországból a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány alaptőkéjéhez járult hozzá. Hasznos szakmai tanácsokat nyújtott Irena Gadaj, Paweł Łukasiak és Iwona Olkowicz Lengyelországból, Tomáš Krejčí és Zlata Maděřicová Csehországból, Katarína Minárová, L'ubica Lachká és L'uboš Tvrdoň Szlovákiából, Simona Serban and Csáky Rozália Romániából, valamint Nick Deychakiwsky az USA-ból. Mindannyiuknak köszönjük!
- 17 A Ferencvárosi Közösségi Alapítványról további információk a <http://ferencvarosi.kozossegialapitvany.hu/> honlapon található.
- 18 Az I. Ferencvárosi „Aput a Kapuba” Kupa támogatóinak sokszínűségével és hosszú listájával szeretnénk bizonyítani a helyi ügyek támogatásának népszerűségét: a részt vevő iskolák sportéletét és szabadidős tevékenységét a Bitu-Bau Építőipari Vállalkozó Kft., a Csárdi & Csárdi Kft., a Kalotherm Zrt., a SEM IX. Városfejlesztő Zrt., a Shiraz Étterem, a TRX Consulting Kft. és a Tűzoltó 71–75a Ingatlanfejlesztő Kft. támogatta pénzbeli adományokkal. Az iskolák számára a helyszínen gyűjtött támogatást a Ferencvárosi Közösségi Alapítvány Szervező Csoport, az Íríz Családi Kör, a Zöld Kakas Líceum, a Vagány Nők Klubja, valamint Winchester Elica és Sztojka József. A FAKK-vándorkupát és az érmekeket a SEM IX. Városfejlesztő Zrt., a kupán első helyezettnek járó pénzzutalmat a Ferencvárosi Európai Integrációs és Vállalkozásfejlesztési Egyesület ajánlotta fel. A sportteljesítményért járó jutalmakat a Medence Csoport, a Nándori Cukrászda, a Ráday Sohó Egyesület tagjai (IF kávézó, Gotti Étterem, Ráday Könyvesház, Trattoria Étterem, Pesti Vendéglő, Pink Cadillac), a Zwack Unicum Nyrt., valamint Szűcs Attila és Winchester Elica, illetve a TRAFÓ, a Művészetek Palotája, a Bárkaszínház, a Stúdió K, a Nemzeti Színház és a Ludwig Múzeum biztosította. A kupa megrendezéséhez természetbeni támogatást nyújtott az Adverticum Zrt., az Aquanova Kft., a Bohus Biztonsági Szolgálat, a Boráruda, a Cyber Dürer New Media, a Nándori Cukrászda, a P-T Műhely Kft., a Pontos Idő Kft. és a Veranda étterem. Ezúton is köszönjük támogatásukat!
- 19 Partnereink voltak: Groskáné Piránszki Irén (Kelet-Magyarországi Közösségszolgálat Alapítvány), Pocsajiné Fábíán Magdolna (Közösségfejlesztők Békés Megyei Egyesülete), Váradi Zsuzsa (Első Nyírségi Fejlesztési Társaság), Peták Péter (Istenkút Közösségért Egyesület) és Vágvölgyi Gusztáv (Inspi-Ráció Egyesület).
- 20 (www.civitalis.eoldal.hu/cikkek/interaktiv.html)